

Zpracování zásad organizace výstavby jako podklad pro plán BOZP

Stavebnictví je odvětví, v němž jsou zaměstnanci vystaveni vysokému pracovnímu riziku. V tomto článku si proto opět připomeňme důležitou úlohu koordinátora BOZP na staveništi.

Každá lidská činnost je spojena s riziky. Pokud je tato činnost vykonávána v pracovněprávním vztahu, pak je povinností zaměstnavatele rizika preventivně vyhledávat a přijímat opatření pro jejich odstranění či minimalizaci.

Stavebnictví je odvětví, v němž jsou zaměstnanci vystaveni vysokému pracovnímu riziku. Dle statistik úrazovosti se řadí mezi jedno z nejnebezpečnějších průmyslových odvětví v České republice. Za posledních 10 let na stavbách v České republice zahynulo 376 osob. Pokud bychom se zaměřili na úrazovost v roce 2011, tak v prvním čtvrtletí roku evidoval Státní úřad inspekce práce (SÚIP) celkem 12 289 pracovních úrazů. Z tohoto počtu bylo 31 smrtelných a 337 závažných pracovních úrazů (s hospitalizací delší než 5 dnů). Na stavebnictví jich připadá největší počet a hlavní příčinou vzniku těchto pracovních úrazů bylo nedodržování bezpečnostních předpisů během provádění stavebních procesů, zejména pak nedodržení bezpečnostních požadavků při práci ve výškách.

Podle Zákoníku práce za škody na zdraví i za věcné škody související s pracovním úrazem odpovídá zaměstnavatel (zadavatel) spolu se zhotovitelem stavby. Snahou mnoha zadavatelů staveb je však přenést celou zodpovědnost za bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništi (dále jen BOZP) na zhotovitele stavby. Z právního hlediska zadavatel sice může přenést své povinnosti na zhotovitele, avšak v případě neplnění povinností není zproštěn zákonné odpovědnosti za škody. Zadavatel stavby má při zahájení stavební díla většinou jen dva zájmy:

- aby dílo bylo co nejlevnější,
- aby bylo realizováno v co nejkratší době.

Oba tyto požadavky mají negativní dopad na bezpečnost práce při realizaci stavby. Omezení finančních prostředků vede u zhotovitelů stavby k tomu, že nejsou přijímána dostatečná bezpečnostní opatření a šetří se zejména na nebudování pomocných stavebních konstrukcí. Zkracování lhůt výstavby dále vede k tomu, že se na jednom společném pracovišti koncentruje více činností a pracovníků. To způsobuje, že pracovníci se mohou vzájemně ohrožovat.

Aby se těmto rizikům předcházelo, požaduje zákon č. 309/2006 Sb., který vychází ze směrnice EU 92/57/EHS, aby zadavatel stavby v době přípravy stavby (tj. v době přípravy projektu), určil **koordinátora bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi** (dále jen koordinátor BOZP) pro přípravu. Ve spolupráci s ním zajišťuje zpracování **plánu bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi** (dále jen Plán BOZP). Plán BOZP ve smyslu zákona č. 309/2006 Sb. a vyhlášky č. 499/2006 Sb. je živý a otevřený dokument zpracováváný odborně způsobilou osobou pro fázi přípravy stavby a dopracováváný ve fázi realizace stavby. Jeho hlavním úkolem je zajistit bezpečné a zdravé neohrožující pracovní prostředí.

Přestože nové úpravy v legislativě platí již od roku 2006, na mnohých stavbách stále ještě nefungují. Nejdůležitější změnou, která se týká účastníků výstavby, je zavedení:

- nových povinností pro zadavatele stavby (viz. níže),
- nového subjektu, který do té doby na stavbách v ČR nebyl znám a tou je funkce koordinátora BOZP na staveništích.

Se vznikem funkce koordinátora BOZP souvisí i nová povinnost zpracovat plán BOZP. Bohužel řešení plánů BOZP v projektech ve fázi přípravy staveb je zatím nedostatečné, stejně tak jako včasné určení koordinátora a následná spolupráce projektanta s koordinátorem BOZP. Povrchně a nedostatečně je také řešena identifikace nebezpečí a hodnocení rizika BOZP. Zpětná vazba z praxe ukazuje, že stávající legislativa není správně pochopena a největší nedostatky jsou v nepochopení nutnosti určit koordinátora již ve fázi přípravy projektu. Právě v etapě přípravy projektu má nejvíce informací o navrhované stavbě projektant, který by měl dle náročnosti stavby zadavatele upozornit na povinnost stanovit koordinátora BOZP.

Zadavatel stavby ve většině případů o svých povinnostech nemá dostatečné povědomí. Předpokládá, že má-li uzavřenu smlouvu s projektantem o zhotovení projektové dokumentace (k ohlášení stavby, k žádosti o stavební povolení, popř. k oznámení stavby ve zkráceném stavebním řízení), naplnil všechny povinnosti stanové zákonem. **Zadavatel stavby má dle zákona č. 309/2006 Sb. tyto tři základní povinnosti** (viz obr. 1):

- určit koordinátora BOZP na staveništi,
- provést oznámení o zahájení stavebních prací na OIP,
- v případě potřeby zajistit zpracování plánu BOZP.

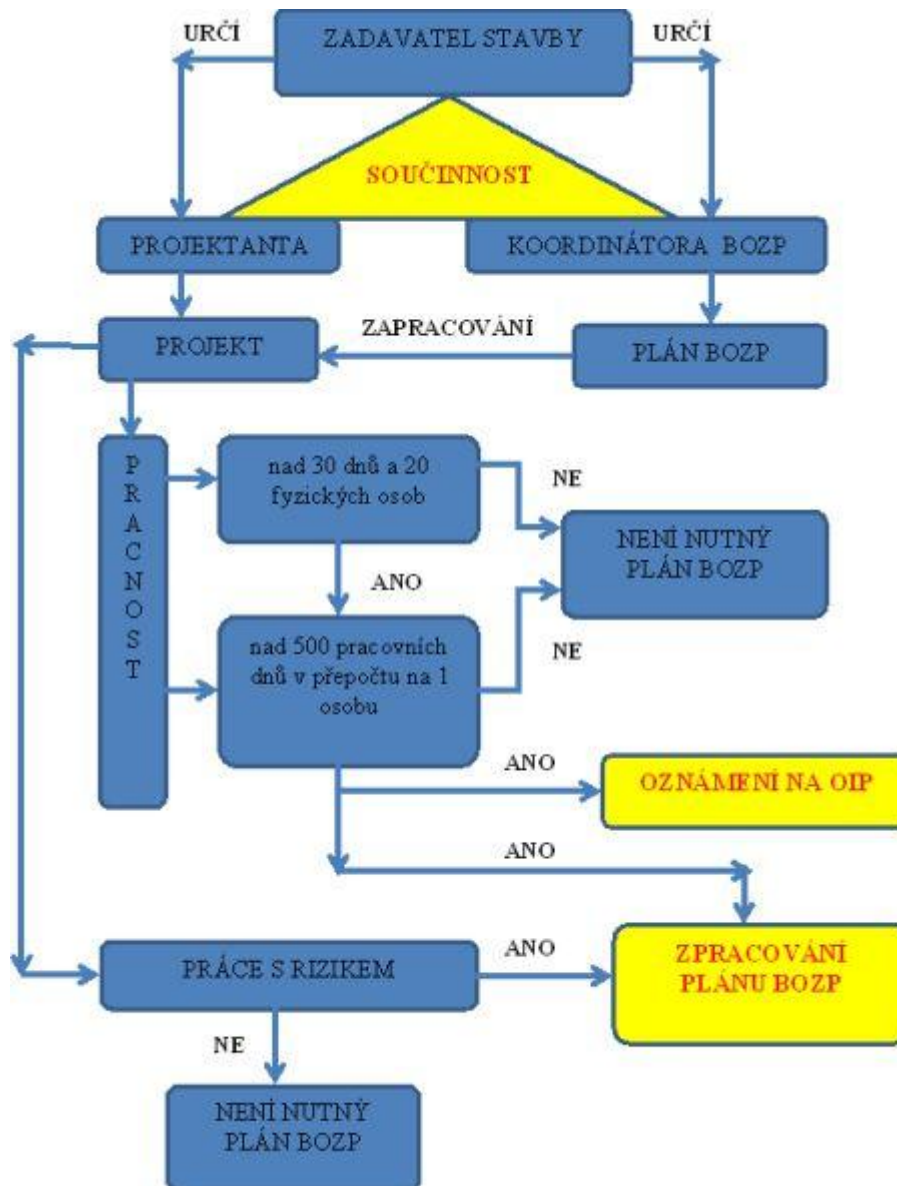
Na tyto povinnosti by měl zadavatele stavby upozornit projektant, který odpovídá za správnost a celistvost projektové dokumentace, což se v praxi většinou neděje. Skutečná situace na stavbách mnohdy neodpovídá ani požadavkům legislativy ani požadavkům zadavatelů (investorů). Koordinátor ve

většině případů není určen vůbec, nebo v lepším případě je určen až ve fázi realizace stavby. Právní vztah koordinátora a projektanta není jednoznačně upraven žádným předpisem. Koordinátor své požadavky může uplatňovat pouze přes zadavatele stavby. A právě **zadavatel stavby je ze zákona povinen zajistit koordinátorovi součinnost s projektantem** popř. dalšími osobami potřebnými pro tvorbu plánu.

Koordinátor BOZP by měl být určen zadavatelem bezprostředně po projektantovi, aby projekt mohl připomínkovat již v době jeho vzniku a zajistit zpracování plánu BOZP tak, aby byl součástí projektové dokumentace. Proto je velmi důležitá součinnost zadavatele stavby, projektanta a koordinátora BOZP, aby mohla vzniknout kvalitní a ucelená projektová dokumentace. Tato dokumentace se stává podkladem pro zpracování plánu BOZP a pro bezpečnou realizaci stavebního díla.

Koordinátor BOZP během přípravy stavby zabezpečuje, aby plán BOZP obsahoval (přiměřeně povaze, rozsahu stavby a místním a provozním podmínkám staveniště) údaje, informace a postupy zpracované v podrobnostech nezbytných pro zajištění bezpečné práce. Plán BOZP může však ve fázi zpracovávání projektové dokumentace specifikovat pouze takové údaje, pro něž jsou v době zpracování dostupné podklady. Měl by obsahovat tvorbu zásad a popis předpokládaných nebezpečí a rizik, která budou vznikat v důsledku provádění prací. Jde o tzv. stanovení technických a organizačních opatření před ohroženími, které přináší jednotlivé práce nebo souběh pracovních činností (manipulace jeřábů, montáže střech a vodorovných konstrukcí, práce PSV na staveništi apod.).

Obr. 1 Schéma povinností zadavatele stavby dle zákona č. 309/2006 Sb.

Před zahájením prací na stavebním díle je nutné, aby si každý zadavatel stavby uvědomil, zda zamýšlenou stavbu bude možno realizovat běžným způsobem nebo půjde o práce a činnosti, které vystavují osoby zvýšenému ohrožení života nebo poškození zdraví – např. stavba realizovaná:

- za provozu,
- ve stísněných podmínkách (např. dokončovací práce),
- v ochranných pásmech inženýrských sítí,

- v nebezpečných prostorách (studny, zásobníky) – kde pracovník musí být jištěn jiným pracovníkem, který je mimo nebezpečný prostor.

Na tyto nebezpečné práce by měl zadavatele stavby upozornit již projektant.

Koordinátor při své činnosti v rámci přípravy stavby a tvorby plánu BOZP musí posuzovat projekt v jeho jednotlivých fázích a podle nich plán BOZP zpracovat tak, aby byl skutečně souhrnem koordinačních opatření pro eliminaci rizik na konkrétní stavbě.

Role stavebního koordinátora je nejen v koordinaci bezpečnosti technologických a pracovních postupů, zajištění neohrožení pracovníků navzájem, ale **také v ochraně dotčené veřejnosti a ochraně životního prostředí**. Prostředkem ke zkvalitňování úrovně pracovního a životního prostředí je dodržování zásad bezpečnosti práce. Koordinátor by měl být rovnocenný partner projektanta ve fázi projektové přípravy a technického dozoru a stavbyvedoucího v realizační fázi. Koordinátor pro přípravu má za úkol informovat zadavatele a projektanta o předpisech vztahujících se k projektované stavbě, zpracovává plán BOZP a zajišťuje zpracování požadavků na BOZP při údržbě objektu. Lze tedy říci, že smyslem zavedení funkce koordinátora BOZP na stavbách je omezení rizik a snížení úrazovosti.

Koordinátor musí reagovat na rozsah a obsah projektové dokumentace, kterou projektant vytváří. Plán BOZP musí doplňovat projekt o požadavky bezpečnosti práce pracovních postupů, musí odpovídat časovému harmonogramu a sledovat časový postup připravovaných a prováděných činností.

Plán BOZP v přípravné fázi by měl obsahovat:

- přehled platné legislativy,
- zjištění potřebných sítí,
- vytipování a eliminaci rizik,
- vytipování činností, které povedou ke zvláštním rizikům a zajistit, aby se takovéto činnosti nekřížily,
- společná a systémová ochranná opatření.

Nejdůležitějším podkladem pro zpracování plánu BOZP je **kvalitní zpracování zásad organizace výstavby** (dále jen ZOV). Východiskem pro zpracování ZOV je požadavek stavebního zákona 183/2006 Sb., vyhlášky č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb, a vyhlášky č. 146/2008 Sb., o rozsahu a obsahu projektové dokumentace dopravních staveb. Obě vyhlášky stanoví, že ZOV jsou součástí projektové dokumentace. Je v nich uveden obsah a rozsah dokumentace příkládané k žádosti pro ohlášení stavby, k žádosti o stavební povolení a k oznámení stavby ve zkráceném stavebním řízení. Projekt ZOV zpracovává

autorizovaná osoba (autor návrhu stavby či hlavní projektant stavby), nebo pro ni příslušný specialista, a řeší základní koncepci zařízení staveniště.

ZOV musí ve fázi přípravy stavby identifikovat možná nebezpečí a rizika na již vymezeném staveništi, která budou specifická pro realizaci navrženého stavebně konstrukčního a technologického řešení. Musí zohledňovat i další nebezpečí a rizika, která by mohla nastat při zvoleném způsobu prováděných prací nebo při souběžném provádění prací.

Požadavky na podklady pro kvalitní zpracování plánu BOZP při přípravě stavby:

- úplnost a přesnost všech vstupních podkladů včetně projektové dokumentace, která byla průběžně koordinována se všemi dotčenými orgány (informace o stávajících pozemcích, ochranných pásmech, napojovacích bodech sítí apod.),
- propojení prostoru vlastní stavby a zařízení staveniště,
- požadavky na velikost staveniště (využití stávajících objektů, nutné pronájmy nebo zábory),
- vymezení vazeb a vlivů zařízení staveniště na okolí (úpravy z hlediska veřejných zájmů),
- údaje o dopravních trasách,
- informace o souběžných stavbách, které by mohly mít vliv na průběh výstavby a tím na BOZP.

Projekt ZOV musí prokazovat technickou reálnost a zároveň optimální způsob výstavby na konkrétním staveništi z hlediska využití mechanismů, dopravní přístupnosti, provizorního napojení na inženýrské sítě, bezpečnosti a ochrany zdraví, bezpečnosti požární i časových vazeb. Proto jeho úroveň zpracování je důležitým kritériem pro kvalitní práci koordinátora BOZP. Organizace výstavby je pojem zahrnující širší problematiku, která vyplývá z realizace výstavby v konkrétním prostoru, v daných ekonomických, environmentálních a technických vazbách a jeho součástí je i vlastní řízení (management výstavby). ZOV představují soubor zásad a omezení, které se musí při realizaci výstavby respektovat. Staveniště pro navrhovanou stavbu musí být navrženo ekonomicky, bezpečně a s ohledem na ochranu životního prostředí.

ZOV je součástí projektové dokumentace a povinností projektanta je zajistit jeho zpracování a zároveň se podílet (spolupracovat s koordinátorem BOZP) na vytvoření plánu BOZP pro přípravu stavby. ZOV se zpracovávají v době, kdy není ještě znám konkrétní zhotovitel stavby a vychází ze stanovisek dotčených orgánů, vlastníků technické infrastruktury, účastníků řízení a navržených technologií. ZOV by měly stanovit zásady a omezení, které musí být při realizaci stavby respektovány a to tak, aby při výběrovém řízení nezávážovaly

některého z uchazečů na zhotovení stavby, pokud takovéto podmínky přímo nevyplývají z navrhovaného řešení stavby.

Stavebně technologický projekt (v praxi často označovaný jako POV - projekt organizace výstavby) se zpracovává před zahájením stavby v době, kdy je již znám zhotovitel stavby a rozhodující technologické postupy výstavby. Tento projekt navazuje a doplňuje dokumentaci ZOV ověřenou ve stavebním řízení, zejména oblast ochrany veřejných zájmů, postup přípravy, provádění a užívání stavby. Obsah a rozsah stavebně technologického projektu není nikde stanoven a řeší jej zhotovitel stavby. Obvykle obsahuje časový plán výstavby, technickou zprávu zahrnující organizaci prací na staveništi v průběhu výstavby, údaje o zařízení staveniště a podmínky přípravy a užívání, výkresy s průjezdnými trasami a vyznačenými manipulačními a skladovými plochami apod.

Plán BOZP v realizační fázi musí zahrnovat detailní postupy již známých zhotovitelů a musí být dokončen dostatečně dlouho před nástupem prvního zhotovitele na staveništi. Měl by být zhotovitelem, projektantem a zadavatelem odsouhlasen.

Na závěr je důležité si uvědomit, že stavební práce se zahajují z podnětu zadavatele stavby. Ten je vždy primárně zodpovědný za vytvoření maximálně bezpečného pracovního prostředí tak, aby na staveništích nedocházelo k úrazům nebo ohrožování života a zdraví pracovníků i veřejnosti. Samozřejmě se předpokládá, že zadavatel není odborně způsobilý a znalý v předpisech pro zajišťování BOZP a proto je mu podána pomocná ruka v podobě koordinátora BOZP, který mu má být nápomocen ve vytvoření bezpečného pracovního prostředí. Pokud zadavatel nevyužije možnosti určit pro svou stavbu koordinátora BOZP, pak se stává plně zodpovědný za případné nedostatky a úrazy na svém staveništi. Doporučuje se tedy stanovit koordinátora BOZP i tam, kde tato povinnost nevyplývá z předpisů.

Příspěvek vznikl s podporou projektu MPSV č. HC 205/10 „Metody a způsoby práce koordinátora BOZP na staveništi“.

Praha, 29.11.2011. ZDROJ: BOZPnfo.cz,

www.koordinatori-bozp.cz